

Szigeti Lajos Sándor

Apokaliptikus és démonias

(A hetedik és a Jelenések Könyve)

József Attila *A hetedik* című verse több értelmezés tárgya volt már, elemezte – többek között – Szentkuthy, Ízes Mihály, Móser, Faluvégi, N. Horváth Béla, Bókay Antal, Varga D. - és monográfiájában Szabolcsi Miklós is, aki szerint az értelmezéseknek két véglete van, az egyiket Szentkuthy képviselhetné, ő »bolondozó realizmus«-ról szól, és a negyedik szakaszt elemzi részletesen: »És amikor azt írja, hogy „lelkét üti nyélbe”, mindezt persze a legfurfangosabb Petruska-pojácázással, vajon nem fejezte-e ki legtökéletesebben a saját hasonlatainak pólusait?« Szabolcsi szerint a másik felfogás logikusan, mesteri módon felépített, életét és sorsát összegezõ kompozíciónak tartja, és racionálisan értelmezi. Szabolcsi a korábbi elemzések alapján és azokon túlmutatva egyszerre tekinti a verset önmegszólító típusúnak és az Ülni, állni, ölni, halni folytatásának, mert – mint mondja – lehet ez „a népmesei, a mágikus hétpróba: az egyéniségnek, az embernek, a lírai énnak hét részből kell állnia, hét forrásból kell táplálkoznia, sőt hétfelé hasadnia, s ugyanakkor meg kell őriznie nemcsak egységét, hanem a hét elemhez társítania azt a sajátosat, amely csak önmagát jelenti.” (114) Ugyanitt így összegzi a maga értelmezését: „Ezt az ént nem hét, hanem hat alkalommal kell megalkotni: a születés, származás; a felnövekedés, a társadalommal való első érintkezés és küzdelem, a szocializáció, a nőhöz való viszony, a költői mesterség, az élet vége, a halál – ezeken a kulcspontokon idézi meg mágikus módon az egyéniség összetevőit.” Szabolcsi úgy véli, a vers legközvetlenebb előzménye *A kékszakállú herceg vára*, Perrault-Balázs Béla-Bartók Béla nagy misztériuma. Persze, a képlet azért nem ilyen egyszerű, az elemzők sokkal szélesebb spektrumon mozognak, hiszen Móser Zoltán a népdalagyomány, N. Horváth Béla a folklór hatásáról beszél, s arra kérdez rá, mennyiben varázsvers ez, s mennyiben filozófiai létértelmezés, Bókay Antal a posztmodern és modern poétikai életérzést vizsgálja, Faluvégi Katalin a kompozíciót teszi vizsgálatá tárgyává, Varga Domokos pedig a Kalevala-hatást bizonyítja. És az sem véletlen, hogy Szentkuthy Miklós éppen a negyedik szakaszt értelmezi részletesen, hiszen ennek egyik értelmezését éppen maga a költő adta meg, igaz, öt évvel később, de az egyetlen hitelesnek látszó interjúban, ahol saját versét értelmezi. Molnár Tibor közölte a *Brassói Újságban* 1936-ban. A kérdésre, hogy a költőről és a költészetről mi a véleménye, József Attila éppen a negyedik szakaszt boncolgatva így adott választ: „A költőről való felfogásomat tíz sorban foglaltam össze *A hetedik* című versemben, a következőképpen:

Ha költenél és van rá költség,

azt a verset heten költsék!

Egy, ki márványból rak falut,

egy, ki mikor szülték, aludt,

egy, ki eget mér és bólint,

egy, kit a szó nevén szólít,

egy, ki lelkét üti nyélbe,

egy, ki patkányt boncol élve,

kettő vitéz, tudós a négy –

a hetedik te magad légy.

- Ez a vers röviden következőket foglalja össze: *"Ha költenél [és] van rá költség"*: Nem hiszek abban az emberben, aki a költészetért feláldozza az életét. A költészet megoldási kísérlet az ember számára. Azt, ami nem sikerült a valóságban, a kultúrában vagy a természetben, azt a költészetben oldja meg, avatja valósággá. *A költészet az a fölöslegessé vált természet, de, amely mint fölösleg vált ismét szükségessé.* „Egy, ki márványból rak falut”: Mennyi érzélem, szeretet, romantika, vágyódás fűződik a faluhoz, holott a falu lényegében piszkos, poros, egészségtelen. Költő az, aki nem sajnálja a falura, embereknek erre a szerencsétlen összességére a márványt. „Egy, ki mikor szülték, aludt” Aki nem vette észre, hogy a világra került, csak most eszmélkedik és rádöbben a kérdés: hol is vagyok, miért is vagyok, mi van velem? „Eget mér és bólint”: Megméri a dolgokat és megérti miértjüket, okozóikat. Ez valahogy a hegeli felfogás: minden, ami létező, ésszerű. Költő az, aki látja az okokat, ~~összefüggéseket~~ összefüggéseket és ezért észreveszi a jelenben a jövőt. „Kit a szó nevéen szólít”: Kinek úgyszólván minden dolog személyes ügye. Úgy kell figyelnie a szavakra, mintha a saját nevét hallaná. Különösen, amikor Parisból hazakerültem, éreztem ezt így. Az utcán, amikor magyar szót hallottam, lépten-nyomon megfordultam, mintha minden szó ez lett volna: Attila, Attila. „Egy, ki lelkét üti nyélbe.” Ez talán a legfontosabb. Talán leginkább ezért van szüksége a többieknek a költőre, aki a sok ellentmondó valóságnak formát tud találni. „Egy, ki patkányt boncol élve”: Nem kellemes mesterség ez, de a költőnek ezt is tudnia kell. És végül: *„A hetedik te magad légy”*: A hetedik csak abban van meg, aki éppen a verset csinálja. A hetedik az ő egyszerűsége, egyedülvalósága, ami több, mint az, amit egyéniségnek szokás nevezni. – A költő – szerintem – erős befolyást gyakorol korára, kora szellemi életének alakulására és ezért *egyes versek, egyes érzelmekre* ~~érzelmekre~~ való rátalálások épp úgy forradalmiak, mint egyes találmányok, amelyek a termelési folyamatot forradalmasítják. Minden jó vers egy-egy találmány, és a költészettel azt közelítik meg, amit nem tudnak az olvasók. A költő az az ember, aki *nem akar egyedül maradni, nem akar belenyugodni a látszat-emberi kapcsolatokba.* Csak akkor ír, ha valamihez tartozónak érzi magát. A magányosság költői a magánosokkal éreznek közösséget. Aki tényleg teljesen magányosnak érzi magát és a többi magányosokkal nem találja meg a kapcsolatokat, az *nem ír verset.*”

A tudomásom szerint legfrissebb elemzés Bókay Antalé, aki korábbi dolgozatát fejlesztette tovább és helyezte el nagyobb egészbe. Bókay új könyvében a verset példaként működtetve a selffogalom érvényesülését ~~vuzsgál~~ vizsgálja a szövegben (98-128), a retorika szintjén temporalizált allegóriákra mutat rá (124-125), Az „új vallomásosságot” észleli és bizonyítja. Egyetérték Bókayval abban, hogy A *hetedik* nem válságvers, „hiszen felismeri ugyan a centrális szubjektum lehetetlenségét, de egyben felismeri , gyakorolja azt is, hogy lehet létezni bizonyos decentralizált módon is. Ennek a létezésnek pedig erőteljesen nyelvi a természete, mert folyamatos asszociációkra épül. Az ~~asszociáció~~ asszociáció, a jelölőre vonatkozó jelölő nemcsak arra szolgál, hogy szétbontsa a centrális metaforikus öncsalás zárt rendjeit, hanem mintegy meg is mutatja az egyénnek, hogy ez a szétbontás voltaképpen felnyitás, amely új plurális személy-konstrukciókat tesz lehetővé.”(128)

Mindezekhez magam egy új, lehetséges értelmezési szemponttal járulnék hozzá, azzal, hogy azt állítom, és arra szeretnék rámutatni, hogy József Attilának ihletforrást jelenthetett a szabadkőművesek szimbolikája is és az arra hatást gyakorló *Jelenések Könyve* is. Mivel magyarázom ezt? Hiszen a költő maga nem volt szabadkőműves, mint Ady, Kosztolányi, Krúdy, Kassák, Márai vagy mások, de lehetett idemutató lelkülete, illetve elvileg már makói tanárai is hathattak rá, akik közt több maszon is volt, de feltételezésem szerint a szabadkőműves barátai közvetlenebb hatást is gyakorolhattak rá, mint az őt később védő Vámbéry Rusztem (akit már a Vágó családnál megismert) vagy Hatvany Bertalan és Ignotus Pál, akik szerkesztőtársai is lesznek a *Szép Szónál*. Bárki felvetheti a kérdést: de hisz titkos társaságról van szó, sőt ezekben az esztendőkből csak illegálisan működhetek a páholyok. Igen, de maga a rítus vagy a szimbolika nem titkos, az igazi titok csak abban rejlett, hogy egymást nem árulhatták el a páholytagok. Magam találtam például a Könyves Kálmán páholy kiadásában, 1916-ban megjelent könyvet, melynek összeállítója csak egy S. betűvel jelezte magát, de a könyvecske leírja a rítusokat és ezzel a címmel jelent meg: A szabadkőműves szimbólumok magyarázata, benne a három, köztük külön a mesterfok szimbólumainak magyarázatával.

Most mégis hadd kezdjem a másik lehetséges forrással, János munkájával. Eredetileg ezt meseformában írtam meg, belehelyezkedve egy olyan történetbe, amelyben Attila Patmosz szigetén találkozik Jánossal, amikor éppen írja az *Apokalipszist*. A mesében könnyű dolgom volt, hiszen ott még hasonlíthattam is a két szereplőt, izgalmas időutazást kínálva magamnak és olvasómnak. Így például

elmondhattam, hogy így összegzi a maga értelmezését: "mely csak önmagát jelenti."t részből kell állnia, hét forrásból kell táplálkoe", hogy "zakaszt elemzi részletesen: "ete van, az egyJózsef Attila is hetedik gyermekként látta meg a napvilágot, de a gyermekek közül csak hárman maradtak életben. Fiúgyermekként pedig csak ő egyedül. Elhívottak voltak hát mind a ketten! Közös volt bennük az is, hogy csak ők tudhatták, mikorra várható egy folyó kiáradása, vagy mikor születhet meg az, aki elefántfülekkel legyezheti magát, egy szóval: csak az igaz hit és a valódi költészet lakhatta csak be azt a földet, melyen ők éltek. Egyikük: Attila ugyanis költőnek, a másikuk: János, pedig látónak született. Attila, mint költő, tudta ugyan, hogy az Úr, de még hegyei is milyen óriások s ő maga milyen kicsike, mégis mert költőnek született, megengedhette verseiben, hogy az Úr lába elé vagy küszöbére üljön, sőt még arra is vigyázott, hogy amikor a gyerekek játszottak, segített az Úrnak lukba gurítani a kicsiny üveggolyót. Szeretett volna persze, nagy lenni, az Úrhoz hasonló, ahogy minden kisfiú szeretne felnőtt lenni, de azt is tudta, mi a tisztesség, ezért ezt mondta az Istennek: „Mért nem tudom hát sokkal szebben? / Mint a hegyek, és mint a füvek / Szívükben szép zöld tüzek égnek / Hogy az elfáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik / S te nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban / Ott állsz az útjuk végén - / Meg nem zavarlak , én Uram, / Elnézel kis virágaink fölött.” Elmondhattam, hogy ahogy Attila a legkisebb fiú volt, János is a legfiatalabb volt mind a családjában, mind pedig az apostolok között. Amikor Krisztus kezdte egybegyűjteni tanítványait, Péter és András után Jakab és János következett. A két halász testvér és atyjuk, Zebedeus éppen hálóikat javígtatták a Genezáreti-tó partján, amikor eljött értük Jézus. Korábban Keresztelő János tanítványai voltak. János a tanítványok közt is a kiválasztottak, az igazán elhívottak közé tartozott, ugyanis jelen lehetett Krisztus színeváltozásakor és az Olajfák Hegyén is, sőt, hogy mennyire kedvelte őt Jézus, arra az is bizonyosság, hogy János az, aki Krisztus kebelére hajolt az Utolsó vacsorán, s talán a legfontosabb, hogy jelen volt a Keresztre feszítések is. Később térített KisÁzsiában és Efezusban nem volt hajlandó áldozni a pogány isteneknek, ezért a császár – Domitianusnak hívták – Rómába vitette, ahol lobogó tűz fölött forró olajban kínozták, de János ezt is túlélte, ekkor a császár Patmosz szigetére száműzte. A császár halála után János visszatér majd Efezusba, ahol még több csodát visz véghez. Ami még fontos: amikor Krisztus anyja, Mária haldoklik, halálos ágya körül csodálatos módon összegyűlnek az apostolok, s közülük Jánost vezetik be Máriához elsőként. Ez nem véletlen, hiszen János jelen volt, amikor Krisztust keresztre feszítették. Az evangéliumban ez így szerepel: „Jézus kereszttje alatt pedig ott állottak vala az ő anyja, és az ő anyjának nőtestvére; Mária, a Kleopás felesége, és Mária Magdaléna. Jézus azért, mikor látja vala, hogy ott áll az ő anyja és az a tanítvány, a kit szeret vala, monda az ő anyjának: Asszony, ímhol a te fiad! Azután monda a tanítványnak: Ímhol a te anyád! És ettől az órától magához fogadá azt az a tanítvány.” Jézus gondoskodott az ő anyjáról s legkedvesebb tanítványára, Jánosra bízta, aki valóban szeretettel gondoskodott is róla egészen haláláig.

S hogy korábban írt meséből idézzek is, elképzeltem, amint Attila találkozik Jánossal, mégpedig egy mesebeli országban, Ezotériában. Mikor Attila megérkezett Ezotériába, előbb megnézte a patmoszi könyvtárat, utána azonban újra útnak indult s közben ráesteledett, szállás után kellett néznie. Nem is kellett sokat gyalogolnia, amikor nagy, szinte formátlan, csiszolatlan kövekből épült, de kicsiny házat pillantott meg. Illendően kopogtatott s ajtót nyitottak neki. – Kerülj beljebb! – fogadta őt János, aki fehér hajú és szakállú, magas homlokú ember volt, hosszú köntös és köpeny volt az öltözeke. – Hogy hívnak vándor? – Attilának – válaszolta illendően a költő. János asztalához ültette, lepénnyel és borral kínálta vendégét, majd hosszan beszélgettek s Attila elmondta, honnan jött: - Az én országom két részből áll: Pannónia az egyik fele s a másik, a limesen túli pedig Hunnia, melyet hívtak egykor Szittyaföldnek is. Állami lobogónk piros-fehér-zöld, de ez a Költészet Hazája is, és lírai lobogónkon gyönyörű zöld napsütés hintál, hirdelve a születés dicsőségét, de annak – a születésnek és az életnek – minden kínját-fájdalmát is. – Mint láthattad – válaszolta János – itt csak szerény házamnak van zászlaja, itt a falon, selyemmel, arannyal hímzett bárány díszíti, hirdelve azt, akire letehetjük bűneinket. János és Attila még sokáig beszélgettek az Úrról, az evangéliumról, de egyszer csak Attila szeme néhány pergamenen akadt meg. – Most is dolgozol? – kérdezte Jánostól. János igennel felelt, s elmondta, hogy az Apokalipszist írja. Elmondta, hogy tudja, ez lesz majd az Újszövetség utolsó könyve, még akkor is, ha sokan kételkednek is majd valódiságában, ha sokan apokrifnak fogják is tekinteni. Ő tudja, hogy látomását köteles megfogalmazni. Elmondta, hogy sokat forgatta a régi próféciákat is, így például Izajás, Ezekiel, Dániel, Zakariás próféta könyveit, s ezeket fel is használta, de a legfontosabb mégis a saját látomása volt. Látomásáról azt mondta, hogy az a történelem végpontjához, Krisztus második eljövételéhez kapcsolódó eseményeket ismerteti, amelyek az Utolsó Ítéletben teljesednek majd be. Jelképes történetekben írja le az idők végezetét. Könyvének kezdete a küldetését leíró látomás, majd a hét kisázsiai egyházhoz szóló levélben a Messiás intelmeit tolmácsolja. A mennyei dicsőségben trónján

ülő, huszonnégy koronás vénnel és a négy élőlénnel övezett Isten hét pecséttel lezárt könyvet tart a kezében, amelyet csupán a Bárány méltó felnyitni. A hét pecsét feltörése nem más, mint Isten terveinek feltárása. Az első négy pecsét feltörése az Apokalipszis lovasait szabadítja a világra, az ötödik pecsét feltörésekor a mártírok lelkei követelik az isteni igazságszolgáltatást, a hatodik feltörése pedig földrengést zúdít majd az emberekre. Isten angyalai ekkor megjelölik a híveket, az igazakat, akik fehér ruhában, kezükben pálmaággal imádhathják majd az Istent. A hetedik pecsét feltörését hét angyal pusztítást, öldöklést, kínzást okozó hét harsonaszava követi, s a végső, a hetedik harsonaszó a halottak fölötti ítélkezésnek az idejét hozza el. János azt is látta előre, hogy az apostolnak le kell nyelnie azt a könyvet, amelyet egy ragyogó arcú, szivárvány övezte hatalmas angyal ad át neki, majd mérőnáddal meg kell mérnie Isten templomát, oltárát és a híveket. Ezt követően indul meg a sátáni erők támadása: elsőként vörös sárkány támad a Napba öltözött, szülő asszonyra, de „Mihály és angyalai” letaszítják az égből. Ezután a gonosz erők világi és spirituális hatalmát megtestesítő tengeri és szárazföldi vadállat uralma következik. A gonosz és hívei hatalmát a végítélet törli meg, amelyre az aratás és a szőlőprés képe utal majd. A hét végső csapás során hét angyal hét, Isten haragjával telt hét csészét zúdít a világra. Ekkor pusztul el végleg Babilon. Krisztus győzelme ezeréves országlásban, majd az Utolsó Ítéletben válik teljessé. Az új földdel és éggel beköszöntő világkorszak letéteményese nem más, mint a mennyei Jeruzsálem. Itt található az Isten és a Bárány trónjából fakadó élet vize, amely folyóvá duzzad, s életfák szegélyezik. János befejezésül elmondta, hogy látomása Krisztus eljövételének ígéretével zárul.

Az Apokalipszis nem más, mint kinyilatkoztatás, leleplezés, de nevezik egyszerűen a Jelenések Könyvének is. Az eredeti mesében Attila kérdése az volt, miért oly gyakori e látomásokban a hetes szám? János hosszasan gondolkodott, majd így felelt: - Költő vagy, Neked Magadnak kell megfejtened és megértened, de annyit azért elárulhatok, hogy a hetes maga a beteljesedés, egyúttal a Szentlélek száma, melyben a test (a négy) és a lélek (a három) megbékél egymással.

A hétnek nagyon sok jelentése van. Jelentheti a hét napjait, ahol a hetedik a pihenés és az istenimádás napja a zsidó- keresztény hagyományban, de az asztrológia bolygóinak száma is hét (Merkúr, Vénusz, Mars, Jupiter, Szaturnusz, Hold, Nap). A keresztények hét erényt tartanak számon. A hetes számnak már a zsidó vallásban is nagyon fontos a szerepe: a szent gyertyatartónak, a menórának hét ága van, melyek a teremtést, a bolygókat, valamint a hét mennyet jelképezik. A buddhisták is hisznek a hét mennyben, míg a kínaiaknál a Nagy Medve hét csillagára utal a hetes szám. Az amerikai őslakosoknak az élet álmát jelenti. A zsidó-keresztény hagyományban a hét a világban megnyilvánuló Isten szent száma, mert az isteni (a három) és a földi (a négy) a tökéletesség összegét adja. Mezopotámiától az óperzsa és iráni forrásokon át az oszét, mandzsu, tatár, török és finnugor népekig mindenütt szent számként tisztelik. Hét bolygóról, hét égi szféráról és a kozmikus fa hét ágáról tudnak. Ennyi foka van a sámánlétrának, ennyi feltűnőbb csillaga a Fiastyúknak, valamint az Orion csillagképnek. Egyiptomban a dinamikus tökéletesség, az örök élet szimbóluma volt. Ennyi színe van a szivárványnak, s ennyi hangja a zenei hangsornak. Szent száma volt ez Apollón kultuszának is. A Szentírás szerint a hatnapos teremtés után a hetediken megpihent a Teremtő. Hét gazdag és hét szűk esztendőről esik szó az Ószövetségben. Hét napig vonulnak a zsidók Jerikó falai körül. Ennyi a száma Krisztus utolsó szavainak, az Úr trónusa előtt álló gyertyatartóknak, a harag edényeinek is. A három isteni és a négy sarkalatos erény összege is ennyi, velük szemben ugyancsak hét főbűn áll. Az Úri Imádság, a Miatyánkkívánságainak száma is hét, melyből az első hármat Istennek, a második négyet magunknak kívánjuk. A hét egyúttal a szabad művészetek száma is (egyébként ezt is bakapcsolja a maga szimbolikájába a szabadkőművesség, amikor „királyi művészetről” szól). Az eredeti mesében János azt is „megjósolja” Attilának, hogy a magyarság hét vezére és hét törzse ugyancsak a teljesség, a szakrális szám általi „isteni küldöttség” képzetére vezethető vissza, hogy a magyar néphit szerint hétévente tisztul meg az elásott kincs, a „hetedhétország” kifejezésünk is ősi, pogány képzetek maradványa, hogy meséink sárkánya is hétfejű, hogy félünk heten egy asztalhoz ülni. Az Ószövetségben a teljesség jelképe: „A hetedik napon megpihent munkája után, amit végzett. Isten megáldotta és megszentelte a hetedik napot.” (Ter 2,2). Ezt a teljességet kívánja meg az előírás, amikor Mózes az olajjal „fölszentelte a hajlékot és mindazt, ami benne volt. Hétszer meghintette az oltárt (Lev 8,11). Így kell a papnak hétszer meghintenie az áldozati állat vérével a megnyilatkozás sátrának függönyét (Lev 4,17), vagy a táboron kívül feláldozott vörös tehén véréből hétszer kell a megnyilatkozás sátrának bejárata felé hinteni (Szám 19,3k). A hetedik nap, a „szabbat” a megpihenés ideje, amit az Úr Tízparancsolatában ír elő népének: „Gondolj a szombatra, és szenteld meg!” (Kiv 20,8). „Gondolj arra, hogy Egyiptom földjén magad is rabszolga voltál, de az Úr, a te Istened erős kézzel és kinyújtott karral kivezetett. Ezért parancsolta meg az Úr, a te Istened a szombat megbecsülését” (MTörv 5,15), és ezzel a hetedik nap a

hálaadás napja is. A hetes számban így benne van az ünnep gondolata is. Salamon a templom felszentelését, az Úr szent hajlékának elkészültét hét napon át tartó ünnepséggel köszöntötte, és vele ünnepelt egész Izrael (1 Kir 8,65). Mindez jelenti már, hogy a hetes valóban szent szám. Ezt kiteljesíti, hogy Zakariás látomásában jelképe Isten mindentudásának, a színarany mécstartó hét mécsese által: „Ez a hét szem az Úr szeme, bejárják az egész földet” (Zak 4,2.10b). Szent a szám az Úr fölséges színe elé lépni mindig készen álló hét angyal által (Tób 12,15), és a Józsué főpap elé letett kő hét szeme által (Zak 3,9a). Ezt a szent jelentést hangsúlyozza az Úr parancsa, hogy hét napon át kell az oltáron az engesztelés szertartását végezni. „Így az oltár egészen szent lesz, s mindenki megszentelődik, aki az oltárt megérinti” (Kiv 29,37). A szám ilyen hangsúlyos szakralitása miatt kap gyakori szerepet az üdvtörténet eseményeiben. Noé hétnapi várakozás után engedi ki azt a galambot, amely meghozza Isten megbékélésének hírért (Ter 8,10). A fáraó álmában hét kövér tehén és hét kövér kalász, illetve hét sovány tehén és hét száraz kalász jelzi előre a hét bőséges és a hét inséges esztendőt (Ter 41,1-32). Hét pap, hét harsonával, a hetedik napon hétszer járja körül Jerikó falait, amire azok leomlanak, győzelmet hozva a választott népnek (Józs 6,4). Említhetem Neked Sámson, aki hét hajfűrtjének levágásával veszítette el rendkívüli erejét (Bír 16,13). Isten Lelkének hét ajándékát sorolja fel a próféta: „a bölcsesség és az értelem lelke, a tanács és az erősség lelke, a tudás és az Úr félelmének lelke, s az Úr félelmében telik öröme” (Iz 11,2k). Ugyancsak a hetes szám utal a messiási időkre, amikor a nap fénye „hétszer ragyogóbb lesz, olyan, mint hét napnak a fénye” (Iz 30,26). Eszkatológikus jelentést kap a szám Dániel jövődőlésében: „Hetven hete van népednek és szent városodnak. Akkor véget ér a gonoszság, lepecsételik a bűnt, és levezeklik a vétet. Elérkezik az örök igazság ... és fölkenik a Szentek Szentjét” (Dán 9,24), jelezve az üdvösség elérését. A mi Újszövetségünkben – folytatta János – szintén szent a hetes szám, mégpedig, mint utaltam rá, az Úri Imádság, a Miatyánk által, melyre Jézus tanította az embert (Mt 6,9-13). Ugyanezt a jelentést kapja a hetes a második kenyérszaporítás csodájakor, amikor a hét kenyérből Jézus jóllakatta a népet, és a maradék megtöltött még hét kosarat (Mk 8,5-8). A Jelenések könyvében, - mint utaltam is rá -, a hetes szám eszkatológikus jelentést hordoz, és az üdvösségre utal. Isten fenségét reprezentálja a trón előtt álló hét lélek (Jel 1,4). A trónon ülő jobbjaiban tartott tekercs hét pecsétje a tökéletességet fejezi ki (Jel 5,1). E pecsétek feltörése – ezt is mondtam már – a Bárányt illeti, akinek „hét szarva volt és hét szeme, ezek az Isten hét szelleme” (Jel 5,6). A hét szarv a hatalom, a hét szem a mindentudás, Isten hét szelleme pedig a Szentlélek jelképe. A hetes számmal a gonosz is összeköti magát – jelentette ki János, s így folytatta: Jézus Mária Magdolnából hét gonosz lelket űz ki (Lk 8,2), és hét feje van az ördögöt megjelenítő sárkánynak (Jel 12,3), amint azt magam meg is írtam. De jósolok is Neked: a korai középkor az ember titkát látja majd a hetes számban úgy, hogy négy utal testi alkatára, három pedig Isten után vágyódó lelkét jelenti, kifejezve, hogy alkotóját teljes szívéből, minden erejével és egész lelkével szereti. A hét fő erény a négy kardinális erény: okosság, igazságosság, erősség, mértékletesség és a három teológiai erény: hit, remény és szeretet együttese. Összegezi a hetes a hét szentséget: keresztség, bérmlás, Oltáriszentség, bűnbánat, betegek szentsége, egyházi rend és a házasság. Ugyanakkor ambivalens módon a fő bűnöket is a hetes hordozza: kevélység, fősvénység, bujaság, irigység, torkosság, harag és restség, ahogy ezt majd az egyházatyák megfogalmazzák. A meditációk hangsúlyozzák, hogy Isten Lelkének Izajástól meghatározott hét ajándéka (Iz 11,2k) a Szentlélek kiadása. A menora hét ága Mária jelképe, megjeleníti életének hét örömet: anyagi üdvözet, látogatása Erzsébetnél, Jézus születése, a napkeleti bölcsek hódolata, a gyermek bemutatása a templomban, a tizenkét éves Jézus megtalálása, és Jézus feltámadása. Megjeleníti ugyanakkor Mária hét fájdalmát is: menekülés Heródes elől Egyiptomba, a tizenkétéves Jézus keresése, Jézus elfogatása, a kereszttvitel, a keresztre feszítés, Jézus levétele a keresztről és a sírjátétele.

De lássuk röviden, amit még ígértünk. Azt mondtuk, hogy bár József Attila nem volt szabadkőműves, maszon barátai hatással lehettek rá, márpedig a János rendi szabadkőművesek szimbolikájukban a már elmondottakon túl további jelentéseket is adnak e misztikus számnak: jelenti például azt, hogy minimálisan hét mester alkothat, hozhat létre önálló páholyt. A mester a rítuskönyvek szerint arra a kérdésre, hány éves, azt feleli: hét vagy annál több. Tegyük hozzá, a maszonériában eleve nagy szerep jut a páratlan a páratlan számoknak, amelyeket tökéletesnek tart. A szabadkőműveseknél a három az inasok, az öt a legények, a hetes pedig – nem véletlenül – éppen a meseterek száma. Ha már most a mester testvér azt mondja a kérdésre válaszolva, hogy hét éves, az azt jelenti, hogy az inasnak sokáig valóban hét évig kellett dolgoznia ahhoz, hogy mester lehessen, akkor ezzel a mesterfok tökéletességét akarja jelezni. A hetes számot másképpen is magyarázzák: a hét ugyanis a háromból és a négyből (mindkettő külön szimbolikus jelentésével együtt) alakul ki. A szabadkőműves páholyokban a három fő világosság a főmester és a két felügyelő, de tökéletessé a páholyt a négy tisztség teszi, s ez

ismét hét, mint ahogy a kötényrajznál is igaz ez, ugyanis a szabadkőműves kötény négyszögletű, de míg az inasok hordják, azon fölül még egy háromszög is van, s ez ismét hét. Ha legénnyé avatják őket, behajthatják a háromszöget, s ebből a négyszögű kötényből lesz a mesterkötényük, csak immár rajzolattal, rajta két betűvel: M és B, azaz „Halál fia vagy!” A mesteravatás is emlékeztet – nem véletlenül - mindarra, amit a Jelenések könyvével kapcsolatosan elmondtunk, ugyanis a mesterlépés is éppen hét, azaz az avatáskor a jelölt éppen hét lépésben és a hetedikben lépi át a halottat, a koporsót, ha tetszik korábbi önmagát s válik így a teljesség megismerésének lehetőségévé, felidézve a halál és a halálból való feltámadásnak, feltámasztásnak, az új életnek a Hiram legendára és a Jelenések Könyvére egyaránt mutató misztériumát, valamelyest magyarázva az eddigi értelmezők szerint homályosnak tűnő verszárást is: „Világ sírköve alatt mégy!”

A mesében, amikor János elbúcsúzik Attilától, ezt mondja neki: - Most azonban menj, hisz dolgozol még a Világban! Azt azonban sose feledd: „Hetedik halott magad légy!” Az eredeti változatban egyébként József Attila így is fogalmazta meg a szakaszok utolsó sorát: „A hetedik halott magad légy!”

S most a mondottak fényében figyeljünk a versre:

E világban ha ütsz tanyát,
Hétszer szüljön meg az anyád!
Egyszer szüljön égő házban,
egyszer jeges áradásban,
egyszer bolondok házában,
egyszer hajló, szép búzában,
egyszer kongó kolostorban,
egyszer disznók közt az ólban.
Fölsír a hat, de mire mégy?
A hetedik te magad légy.
Ellenség ha elődbe áll,
Hét legyen, ki előtalál.
Egy, ki kezdi szabad napját,
egy, ki végzi szolgálatját,
egy, ki népet ingyen oktat,
egy, kit úszni vízbe dobtak,
egy, ki magva erdőségnek,
egy, kit őse bögve védett,
csellel, gánccsal mind nem elég, -
a hetedik te magad légy.
Szerető után ha járnál,
Hét legyen, ki lány után jár.
Egy, ki szívet ad szaváért,

egy, ki megfizet magáért,
egy, ki a merengőt adja,
egy, ki a szoknyát kutatja,
egy, ki tudja, hol a kapocs,
egy, ki kendőcskére tapos, -
dongják körül, mint húst a légy!

A hetedik te magad légy.

Ha költenél s van rá költség,
azt a verset heten költség.

Egy, ki márványból rak falut,
egy, ki mikor születték, aludt,
egy, ki eget mér és bólint,
egy, kit a szó nevén szólít,
egy, ki lelkét üti nyélbe,
egy, ki patkányt boncol élve.

Kettő vitéz és tudós négy, -

A hetedik te magad légy.

S ha mindez volt, ahogy írva,
Hét emberként szállj a sírba.

Egy, kit tejes kebel ringat,
egy, ki kemény mell után kap,
egy, ki elvet üres edényt,
egy, ki győzni segít szegényt,
egy, ki dolgozik bomolva,
egy, aki csak néz a Holdra:

Világ sírköve alatt mégy!

A hetedik te magad légy!

Tverdota György azt mondja kismonográfiájában, hogy az ilyen típusú versekben a tisztaság és a cselekvés két véglete érlelődik össze nagy költészetté (Vö. 76). Ha a jelzett ihletforrások felől szemlélem a verset, akkor azt látom, hogy egyike azoknak a műveknek, amelyek egyszerre démoniasak és apokaliptikusak, mégpedig a személyiségre, az egyénre és különösen a költőre vonatkoztatottan.

Fölmerülhet még az a kérdés is, miért éppen öt szakaszban, ha tetszik, öt tételben fogalmazta meg a költő ekkori önképét, ars poeticáját, Nos, a válasz logikus, ha a kollektív szimbolika felől nézzük az ötös szám jelentőségét, hiszen az öt nem más, mint az ember, a mikrokozmosz szimbóluma, s az egyes után következő első páros és az első páratlan szám összegeként az egységet, a harmóniát, illetve az egyensúlyt fejezi ki. A régi kínai világkép öt változó elemet ismer, s a világban ható ötféle erő alapján sorol minden jelenséget öt csoportba. Ennyi az ember érzékszerveinek a száma is, Mózesnek öt könyve, Krisztusnak öt sebe van, s ugyanennyien vannak az okos és a balga szüzek is. Az ötszögű pentagramma – mely egyúttal szabadkőműves jelkép is – képes megvédeni az embert az alvilági erőktől. A pitagóreusok szerint az embert létrehozó égi lélek és az

anyaföld házasságának-egységének tökéletes száma. A hermetikus hagyományban egy végtagjait terpesztő, fejét fölemelő emberi alakot szimbolizáló ötágú csillag —ez_ ez is szabadkőműves jelkép is – (kereszt közepén) a kvinteszenciát jelképezi. Mindez talán azért lehet fontos, mert éppen Bartók-tanulmánytöredékében fogalmazza meg József Attila a művészetben érvényesülő harmónia lényegét: „A konszonancia nem egyéb a megértett disszonanciánál”. Ezt tökéletesen „illusztrálja” mintegy *A hetedik* antinómiákat és disszonanciákat harmóniába egyesítő kompozíciója.

Ha sikerült egy lehetséges új értelmezés körvonalaira felhívnom a figyelmet, akkor munkám már nem volt hiábavaló!

Felhasznált irodalom:

Bókay Antal: Modern és posztmodern poétikai életérzés József Attila költészetében – A hetedik. In „A Dunánál”. Tanulmányok József Attiláról. Szerk.: Tasi József. Petőfi Irodalmi Múzeum, 1995.

Bókay Antal: József Attila poétikái. Gondolat, 2004.

Dávid Katalin: A teremtett világ misztériuma. Bibliai jelképek kézikönyve. Szent István Társulat, Budapest, 2002.

Faluvégi Katalin: A hetedik. In: „A hetedik te magad légy” Újabb József Attila-versértelmezések. Szerk.: Szabolcsi Miklós. ELTE, 1999. 5-14.

Ízes Mihály: Hétért – hatot. *Irodalomtörténet*, 1977. 3.

Kiszely Gábor: A szabadkőművesség. História, titkok, szertartások. *Korona Kiadó*, 1999.

Móser Zoltán: Egy hangvilla két ágáról (Jegyzetek és feljegyzések a népdalról és József Attiláról). *Tiszatáj*, 1980. 4. 19-29.

N. Horváth Béla: „Egy, ki márványból rak falut” József Attila és a folklór. *Babits Kiadó*, 1992.

N. Horváth Béla: Varázsvers vagy filozófiai létértelmezés? In: „Modernnek kell lenni mindenestül”? Szerk.: Szigeti Lajos Sándor. Szeged, 1996. 219-232. (ld. még N. Horváth Béla: A hetedik c. könyvét!)

S.: A szabadkőművesi szimbólumok magyarázata. 3. füzet. A mesterfok szimbólumai. Összeállította S. (Kézirat gyanánt). A Könyves Kálmán Páholy kiadása. Budapest, 1916.

Szabolcsi Miklós: Kész a leltár. József Attila élete és pályája 1930-1937. *Akadémiai*, 1998.

Szentkuthy Miklós: József Attila. *Válasz*, 1947. 12. 528-536.

Szigeti Lajos Sándor: A virrasztó költő. *Tiszatáj Könyvek*, Szeged, 2002.

Tverdota György: József Attila. *Korona Kiadó*, 1999.